

ב.

עת כנוס — אנתולוגיה לשירה העברית בהונגאריה:

אם משירים אלה למרים אנו על זיקתם של היהודים לארץ מגוריהם, הרי ששירים אחרים מחזקים את ההנחות שהועלו בשנים האחרונות בדבר זיקתם של יהודי הונגריה לחיבת-ציון ול„ציונות“ בתקופה הראשונה של המאה הייט.

כרמלי אכן מראה במבואו המקיף, העוסק במוטיבים ובנושאים של השירה העברית בהונגריה, כי השאיפה לשיוויון זכויות בארצם הייתה אחד הנושאים הראשיים של המשוררים. עם זאת, שרו גם על שנאת ישראל ועל מצבם הירוד של היהודים בגולה. שאיפת הגאולה קיננה בהם, ושירי ציון שכתבו מבטאים שאיפה זו.

אכן, היה קיים מתח בין השאיפה לשיוויון זכויות לבין תיקות הגאולה. כרמלי מביא את דברי הרב יוסף נטונק, שהתנגד לאמנציפציה בהצביעו על העובדה, ששנאת ישראל לא נעלמה בארצות שבהן קיבלו היהודים זכויות. „מולדת ישראל... היא בארץ ישראל“; כתב.

הכותל המערבי הופך סמל לתיקווה. יוסף כרגל שורר ב־1873: „כתל-גלמוד החזק אבניך! גדול היום, רחוק הערב, אולי קרובה לבוא עתך, וזיו הדרך גם הוא כן ירבי“ (ילקוט, עמ' 79). אך קיימת אמביוואלנטיות באשר למהות הגאולה — אם היא ארצית או אלוהית. שירי המשוחזרים הפזורים בקובץ נדרשים למהויות מיטאפיזיות ואידיומאטיקה מיסטית דתית אף כי לעיתים נראה כי הם מרמזים על אישיותו של הרצל.

וקריאה לתקומה, בסיגנון „הקיצה עמי“, מוצאים אנו בשיריו באותה שנה: „קום נא, עמי, עתה העירה! / בין שאר לאמים נסך הרימה! / כל עדי נכר ממך הסירה, כסאך על מכון שפתך הקימה“ (עמ' 80).

שירי שפת עבר הרבים שבקובץ מעידים על זיקת סיפרות זו לסיפרות

ער כה נכתב מעט מאוד על היצירה העברית בהונגריה. בדרך כלל מטפלים בהם כיחידים — אף כי לא כיחידים גולה — כשהם מוכנסים ל„מיטת-סדום“ של התקופה השנייה בחלוקתו של יוסף קלוזנר — תקופת גאליציה בסיפרות ההשכלה העברית.

ועל-כן ברכה מרובה במעשה הכינוס של פרופ' משה כרמלי, שיש לראות בו מעין גאולת השירה העברית בהונגריה. אסופת השירים במיבחר זה — ויש להדגיש כי מיבחר מצומצם לפנינו — מעידה על זיקות פנימיות בין סופרי הונגריה ומשורריה לבין הזרמים הכלליים שבסיפרות העברית לדורותיה. מכאן תרומתו החשובה של כרמלי: קביעת מיסגרת סביב היש, סביב הקיים, שמעתה אי-אפשר יהיה להתעלם ממנה בתולדות הסיפרות העברית.

לכשאנו עוברים וושבים בשירי המשוררים ממוצא הונגרי במאה הייט, ברור לנו, שרובם אינם חורגים מגדר רצון כן של הכותב לבטא את חוויותיו, הרגשותיו ושאיופיותו בלשון השיר. אך רצון כן בכך אינו ערובה לכישרון פיוטי, למקוריות יוצרת או לנסיקה מעבר לגבולות הזמן.

כמה מן השירים אינם אלא חיקויים לשירי הקודש והחול ביצירת ימי-הביניים — ואכן הם נכתבו בידי רבנים חשובים כהחתים סופר ובנו. אחרים הם שירי שבח למלכים ולשרים, הממשיכים את סוג השירים האלה שנדרפו כ„המאסף“ וב„בכורי העתים“ על-ידי נפתלי הירץ וייזל וההולכים בעיקבותיו. וכך כותב יהודה ליב וינקלר: „קום שר קארל ושמע אמרי כי נעמו! קום שר שווארצענבערג האוינה אמרתי!“ (ילקוט המשוררים העבריים מהונגאריה, עמ' 89). הקירבה לשירת הניצחון התנכית (שירת דבורה) גלויה לעין.

משה ויינברגר-כרמלי, ילקוט המשוררים העבריים מהונגאריה, הוצאת עקד, תל-אביב, תשל"ח.

ההשכלה בגרמניה, ואילו שירי האביב
(עמ' 25, 70, 72), על השפעת הסיפרות
האירופית. אלו גם אלו מחזירים אותנו
למוטיבים של משוררי „המאסף”
וסופריו. ראה, למשל, רשימה שירית של
ירמיה הנובר, „האביב”, ב„המאסף”, ד'
ניסן תקמ"ט, עמ' קצ"ה-קצ"ט.**

דיונו המעניין של כרמלי, על תכנים
ומוטיבים, אינו מתפנה לעסוק בפואטיקה
של השירה העברית בהונגריה, ואפשר
תוקדש לכך עבודה נפרדת.

יבהקשר זה ראוי להזכיר את מאמרו החשוב
של פרפ' יוסף האפרתי ז"ל על שירי האביב,
שנדפס ב„הספרות”.